

Norsk faglitterær
forfatter- og
oversetterforening

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet
Postboks 8004 Dep
N-0030 Oslo

postmottak@fad.dep.no

Deres ref.: 200901650-/KKI

Oslo, 15. oktober 2010

Høringsuttalelse – utkast til forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker

Vi viser til departementets brev av 30. august 2010. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) har følgende merknader (vårt svar følger samme disposisjon som høringsbrevet).

NFF er en fagforening for forfattere og oversettere av faglitteratur. Foreningen sikrer medlemmenes faglige og økonomiske interesser gjennom forhandlinger om avtaler med offentlige og private institusjoner om vilkår for utgivelse og bruk av faglitteratur, om vederlagsordninger m.v. NFF arbeider også for å fremme god faglitteratur, styrke norsk skriftspråk og trygge yringsfriheten i et internasjonalt perspektiv. Foreningen har ca. 5300 medlemmer.

1. Innledning

NFF har ved flere anledninger de siste årene levert uttalelser om Bokavtalen. Vi viser til foreningens høringsuttalelse til Bokavtalen av 2005, vår felles uttalelse med Den norske Bokhandlerforening og Den norske Forleggerforening i mai 2006 om fast pris på faglitteratur og lærebøker til høyere utdanning, samt til uttalelsen om Telemarksforsknings evalueringsrapport i september 2009. De synspunktene og argumentene som ble presentert i disse dokumentene, er fortsatt dekkende for NFFs standpunkter.

I høringsbrevet foreslår departementet at nåværende forskriftsunntak om skjønnlitteratur og sakprosa forlenges i ytterligere fire år. Isolert sett støtter NFF denne beslutningen. Derimot mener NFF at regjeringens beslutning om å ikke videreføre unntaket for fagbøker og lærebøker til høyere utdanning (fastsatt ved kgl. res. 30. juni 2005) er svært uheldig. NFF vil på det sterkeste fraråde å gjøre denne endringen. Beslutningen er meget uventet og vi kan ikke se at den er begrunnet i departementets brev. Vi utdyper foreningens posisjon nedenfor.

2. Bakgrunn

NFF har ingen direkte merknader til den framstillingen som gis i dette avsnittet i departementets brev. Men vi vil gjerne peke på at Telemarksforsknings rapport knapt omhandler fagbøker og lærebøker til høyere utdanning. Det kan derfor synes som om regjeringen har fattet en beslutning uten forankring i dokumenterbar kunnskap. Vi er

heller ikke kjent med at det fra annet hold er framlagt materiale som kan gi svar på spørsmål som:

- Hva med den konkurransevridende effekten forslaget har for konkurransen mellom kampusbokhandler, som med ett får storparten av sin portefølje underlagt et friprisregime, og øvrige bokhandler som fortsatt tilbys en fornyet fastprisperiode?
- Hva med advarselen fra forlagshold om markert innskrenkning i bredden i utgivelsene under et friprisregime?
- Hva med de følgene en slik reduksjon i bredde kan få for norsk språks posisjon ved de høyere lærestedene?
- Hva med det forhold at prisnivået på bøker til studerende ungdom vil variere etter geografi og studiested?
- Hva med forfatterens inntekter?

NFF etterlyser en konsekvensutredning av følgene av å ikke videreføre unntaket for fagbøker og lærebøker til høyere utdanning.

3. Forlengelse av virketiden for forskriftsunntaket

3.1. Da kulturminister Anniken Huitfeldt i juni i år offentliggjorde regjeringens beslutning, ble vedtaket om forlenget fast prisdannelse for skjønnlitteratur og sakprosa begrunnet slik: "Fastprisordningen er et viktig kulturpolitisk virkemiddel for utvikling av norsk kultur og styrking av norsk språk i det globale mangfoldet. På litteraturområdet bidrar fastprisen til at bokforlagene får mer forutsigbare inntekter og gjør at de kan satse på flere titler, sier kulturministeren."¹ NFF er enig i dette.

Statsråd Huitfeldt begrunner vedtaket om å avvike unntaket for fagbøker og bøker til høyere utdanning i et intervju i *Aftenposten* 4. juli (NFF har ikke sett at beslutningen begrunnes offentlig andre steder). Her heter det blant annet at "de språkpolitiske argumentene for å inkludere faglitteratur i bokavtalen ikke lenger er sterke nok", og at "etter lovendringen (i *Lov om universitet og høyskoler*: vår presisering) i fjor mener vi at det ikke lenger er like nødvendig å inkludere faglitteraturen i avtalen." Dersom disse uttalelsene er korrekt gjengitt, finner NFF grunnlag for å presisere følgende:

- For NFF er det vanskelig å forstå og umulig å akseptere at de språkpolitiske hensynene skulle være svakere for faglitteratur og bøker til høyere utdanning enn for skjønnlitteratur og sakprosa. Hvordan kan dette begrunnes?
- I april 2009 drøftet Stortinget *Språkmeldingen*² som regjeringen hadde lagt fram. Et stort flertall (inkl. alle regjeringspartiene) argumenterte overbevisende for viktigheten av å opprettholde en offensiv språkpolitikk, slik regjeringen hadde foreslått. Man kommenterte også fastpriselementet i Bokavtalen: "*Fleirtalet* vil øg streke under kor viktig det er å sikre tilgang på norskspråkleg studie- og forskningslitteratur og merkar seg at departementet løftar fram både fastprissamarbeid og direkte statstilskot som to hovedverkemiddel i denne samanhengen."³ Det er uklart for NFF hva som har motivert regjeringen til en radikal, språkpolitisk snuoperasjon, særlig på bakgrunn av den korte tiden som er gått siden Stortingets vedtak. Særlig er det underlig når det i Soria Moria-erklæringene (1 + 2) slås fast at flere av virkemidlene innen kulturpolitikken er intendert å virke ut over inneværende perioder (i alle fall til 2014).
- Bestemmelsen om institusjonenes ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk ble tilføyd universitets- og høyskoleloven (§ 1-7) fra 1. august 2009, etter behandling i Odelstinget 5. juni, altså om lag samtidig som språkmeldingen ble behandlet. Etter NFFs syn har det formodningen mot seg at

¹ Pressemelding nr. 50/10 (23.10.2010)

² St. meld. nr 35 (2007 – 2008) *Mål og mening*

³ Inst. S. nr. 184 (2008 – 2009), s. 39.

Stortinget tilsynelatende har fattet separate vedtak med klare målkonflikter, slik departementets resonnement synes å signalisere. Den nye bestemmelsen om språk i universitets- og høyskoleloven har for øvrig en helt annen begrunnelse enn framstilling og omsetning av bøker innen et bestemt markedssegment.

I høringsbrevet heter det: "Et fastprissystem for å kunne fastsette royalties til forfattere er ikke nødvendig, men det kan forenkle arbeidet." Departementet har nok rett i at det ligger en forenklingsgevinst her, men etter NFFs syn er det også slik at fastprisregimer bidrar til å stabilisere og opprettholde et akseptabelt nivå på forfatternes inntekter, med de incitamenter til åndsverkproduksjon dette medfører. I friprislandet Sverige for eksempel har både royaltyprosent og beregningsgrunnlag for opptjent royalt blitt jevnlig rabattert i en årrekke, med reduserte og uforutsigbare forfatterinntekter som resultat.

Forslag 1: NFF foreslår at unntaket om fast prisdannelse på fagbøker og bøker til høyere utdanning forlenges til utgangen av 2014, og at ordningen forutsettes å bli evaluert mot slutten av perioden på lik linje med de øvrige bokgruppene.

Avslutningsvis i dette kapittelet konkluderer departementet med at "Det legges til grunn at dersom det innen utgangen av 2014 ikke kan godtgjøres at avtalen gir den ønskede litteraturpolitiske gevinst, vil det ikke være aktuelt med en ytterligere forlengelse av forskriftens virketid."

Forslag 2: NFF ber om at det presiseres nærmere hva som menes med "den ønskede litteraturpolitiske gevinst", og at det angis hvordan måloppnåelsen skal kontrolleres.

3.2. Vi tillater oss å gjengi noen generelle refleksjoner om fastprisprinsippets intensjon og virkning. Vi minner først om hva et fastprisregime ikke er. I sitt notat fra 2004, grunnlaget for det daværende Moderniseringsdepartementets høring om forskriften til konkurranseloven i forbindelse med behandlingen av Bokavtalen av 2005, skriver Konkurransetilsynet at "Fastprisperioden bør ideelt sett sammenfalle med den perioden man erfaringsmessig har sett det største salget, og oppheves når den perioden er over."⁴ Etter NFFs syn kan dette utsagnet knapt forstås annerledes enn at begrunnelsen for den faste bokpris (slik Konkurransetilsynet ser det) er et virkemiddel som skal hindre konkurranse rundt salget av de lettest solgte titlene i den mest hektiske salgsperioden. Men det er jo å sette saken fullstendig på hodet.

Historisk har den faste bokpris hatt både en kommersiell og en kultur- og språkpolitisk begrunnelse. I et lite språkområde som det norske, må storparten av utgitte titler stimuleres slik at de kan være tilgjengelige i markedet en viss periode; først da vil det være mulig å generere så store salgsinntekter at utviklings- og framstillingskostnadene – samt salgsladdets kostnader – med rimelighet skal kunne dekkes inn. Poenget med den faste bokpris er med andre ord at den skal vare lenge om den intenderte virkning skal inntreffe

Etter NFFs syn er denne argumentasjonen fremdeles gyldig. Erkjennelsen brer om seg. Vi ønsker å minne om at et fastprissystem i dag finnes i en rekke kulturland i Europa (og noen land i Sør-Amerika – se vedlagte oversikt), som frivillige avtaler noen steder, som i Norge, eller fastsatt ved lov i andre. Og argumentasjonen som blir brukt, er et uttalt behov for å verne nasjonalspråkene og nasjonale kulturuttrykk. Litteraturen er den viktigste språkbæreren vi har, og derfor er det innført en rekke virkemidler for å opprettholde de strukturene vi har i bokproduksjon og -distribusjon. Vi gjengir en kort passasje fra forarbeidene til fastprisloven i EU-landet Tyskland, som nettopp tydeliggjør hvordan man der ser på fastpris som et virkemiddel mot en globalisert verden der engelsk språkpåvirkning oppfattes som en trussel. Fastprisregimer virker også som en harmonisering av rettstilstanden innen EU-området, heter det: "In einer Zeit der

⁴ Vedlegg til brev av 17. desember 2004, s. 4.

Globalisierung der internationalen Informationsmärkte unter der zunehmenden Bedeutung des Englischen nimmt die Zahl der Mitgliedsstaaten, im Begriff sind, eine solche einzuführen, stetig zu. [Bundesregierung und Bundestag] verstehen ihr Preisbindungsgesetz deswegen nicht zuletzt auch als Beitrag zur Harmonisierung des Rechtsrahmens der Buchmärkte innerhalb der Europäischen Union.⁵

Forslag 3: NFF ber departementet om å foreta en grundig undersøkelse av de begrunnelser som foreligger i de land i Europa som har funnet det nødvendig å innføre fast bokpris. Vi ber også departementet kartlegge de erfaringer som er høstet med disse dispensasjonene fra konkurranselovgivningen i EUs indre marked.

4. Forslag til forskriftsendringer

NFF har ingen merknader til dette avsnittet, bortsett fra nødvendige tilpasninger som må gjøres dersom vår tilråding om at fagbøker og bøker til høyere utdanning skal omfattes av forskriftsunntaket, blir tatt til følge.

Vennlig hilsen
Norsk Faglitterær forfatter- og oversetterforening

Trond Andreassen
Generalsekretær

⁵ Zum Preisbindungsgesetz und zum Bücher Preis, Die Deutsche Buchhandlervereinigung 2001, s. 2.

Sistem Bokhandel 13/09, s. 18-19

FASTA OCH FRIA PRISER

Fredad zon - fasta priser dominerar i Västeuropa

I FRIHANDELNS EU skyddas böcker från marknads-
krafterna. Alla de ledande bokmarknaderna utom den
brittiska har fasta priser.

I läggkonjunktursens spår kan de bli fler.

■ Fasta bokpriser ■ Fria bokpriser

- Fasta priser i övriga världen**
- Argentina (lag 2001)
 - Japan (lag 1953)
 - Mexico (lag 2008)
 - Sydkorea (lag 2002)

Italien
Friedagsbeslut 1965 om att avskaffa de fasta priserna, genomfört av Clivio Palmie. Lagen trädde i kraft 1970, men frivilliga prövgångsringar rådde under nästan hela 1970-talet.

Spanien
Branschavtal sedan 2005, högst 12,5 % rabatt till året efter publicering, gäller ej fackböcker och läromedel.

Österrike
Överenskommenhet mellan Konkurrenz- tillsyns- och Förtä- gerförord. Fast pris tillåtet på upp till 10% av tillägg. Böcker, läromedel, meddelanden från kom- kursnämnden, läro- utgång. Förtä- garna har rätt att bokhandlaren vill dock införa fasta priser.

Tyskland
Lag sedan 2002. Ingen rabatt under de första 18 månaderna efter utgivningen, vissa möjligheter att ge mangrabatt på böcker sålda i paket.

Frankrike
Lag sedan 2005. Högst 10 % rabatt under första året.

Branschavtal
Branschavtal avskaffades 1981. Nytt misslyckat försök med avtal 2003.

Portugal
Lag sedan 1986. Högst 5 % rabatt under första två åren.

Spanien
Lag sedan 1975. Högst 5 % rabatt under första två åren.

Italien
Avskaffade 2007 fasta priser på tyskspråkiga böcker efter protester från konkurrensverket. Efter protest och problem för småbokhand- lare rostade underhuset i vägas för att återinföra fasta priser. Överhuset säger hittills nej men vill utreda effekterna av fria priser vart tredje år.

Spanien
Lag sedan 2005. Maximal rabatt 15 %, inga restriktioner för internetförsäljning.

Branschavtal
Avtal mellan förläggare och bokhandlare sedan 1992.

Spanien
Lag sedan 2000. EU sätter dock delvis lagen ur spel. När bokhandlaren Libro sålde böcker, importerade från Tyskland, med rabatt stämde den österrikiska branschorganisationen. Men EG-domstolen fann att reglerna om fasta priser på impor- terade böcker stred mot EU:s fria rörlighet av varor, och gav Libro rätt.

Branschavtal
Branschavtal sedan 1997.

Spanien
Lag sedan 1996. Högst 5 % rabatt under första två åren.